

TIBBIYOT XODIMLARI KASBIY FAOLIYATINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Allazov I.S.

Urologiya kafedrası assistenti

Samarqand davlat universiteti, Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya: Maqolada tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyatidagi psixologik jihatlar tahlil qilinadi. Xususan, bemorlar bilan muloqot, stressli vaziyatlarga qarshi turish, kasbiy charchoqni bartaraf etish va psixologik resurslarni boshqarish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalitso'zlar: tibbiyot xodimlari, kasbiy faoliyat, psixologik xususiyatlar, stress, muloqot, charchoq, psixologik ko'nikmalar.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ

Аллазов И.С.

Ассистент кафедры урологии

Самаркандский государственный медицинский университет,

Самарканд, Узбекистан

Аннотация: В статье рассматриваются психологические аспекты профессиональной деятельности медицинских работников. Особое внимание уделяется взаимодействию с пациентами, способности справляться с стрессовыми ситуациями, преодолению профессиональной усталости и управлению психологическими ресурсами

Ключевые слова: медицинские работники, профессиональная деятельность, психологические особенности, стресс, общение, усталость, психологические навыки.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MEDICAL WORKERS' PROFESSIONAL ACTIVITY

Allazov I.S.

Assistant of the Department of urology

Samarkand State Medical University,

Samarkand, Uzbekistan

Abstract: The article examines the psychological aspects of medical workers' professional activity. Special attention is given to communication with patients, the ability to cope with stressful situations, overcoming professional fatigue, and managing psychological resources.

Keywords: medical workers, professional activity, psychological characteristics, stress, communication, fatigue, psychological skills.

Jamiyatda odamlarning mehnatga munosabati o'zgarmoqda. So'ngi yillarda kishilarning ijtimoiy va moddiy ahvolining barqarorligiga, kafolatlangan ish joyiga ishonchi ortib bormoqda. Nufuzli va yuqori haq to'lanadigan ish uchun raqobatbardosh kadrlar ortib bormoqda. Bunga parallel ravishda, kasbda doir ixtisoslashuv jarayonlari va shu bilan birga, turdosh tarmoqlar bilan globallashuvi ham mavjud. Mehnat bozori talablari haqida jadallik bilan o'zgarib bormoqda. Bir qator ijtimoiy ahamiyatga ega kasblar - tibbiyot xodimlarining reytingi asta-sekinlik bilan ortib bormoqda. Natijada, aqliy va hissiy stress kuchayib bormoqda. Bu asosan ish joyidagi stress bilan bog'liq. Bularga depressiya, emotsional charchash sindromi, psixosomatik kasalliklar, psixofaol moddalarga (jumladan, alkogol, trankvilizatorlar va boshqalar) qaramlik kabilar kiradi. Shifokorning kasb kasalliklarining rivojlanishi to'g'risida umumiy xavotirlar mavjud. Bu esa quyidagi holatlarda namoyon bo'ladi: kasbdan umidsizlik va ruhiy tushkunlik, ushbu kasbni tark etish haqida o'ylash tendensiyasi kuchayishi, amaliyotchi shifokorlarning ruhiy va somatik salomatligining yomonlashishi, shifokorlar o'rtasidagi nikoh barqarorligining pasayishi, psixofaol moddalar, spirtli ichimliklarni iste'mol qilish tendensiyasining

rivojlanishi, tibbiyot xodimlari o'rtasida kasbiy jinoyat sodir etish tendentsiyasining kuchayishi va boshqalardir.

Tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyatining psixologik omillari va shartlari nafaqat kasbiy talablarni shakllantiradi, balki shifokorning shaxsiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Shu bilan birga, shifokorlar kasbiy faoliyatining psixologik xususiyatlari, xususan, uning muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi psixologik omillar yetarli darajada o'rganilmagan. Shuning uchun maqolaning maqsadi shifokorlarning kasbiy faoliyatining psixologik xususiyatlarini o'rganishdir.

Asosiy material va tadqiqot natijalarini taqdim etish. Faoliyatining tabiatiga ko'ra, tibbiyot xodimlari mehnat muhiti va mehnat jarayonining turli xil noqulay omillariga duchor bo'ladilar, ular orasida: zararli kimyoviy moddalar va biologik vositalar, ionlashtiruvchi nurlanish, shovqin, tebranish, kanserogenlar, yuqori neyropsikologik stress, ish paytida tananing majburiy holati, analizatorlarning haddan tashqari kuchlanishi va boshqalar. Tibbiyot xodimining ruhiy holatiga bevosita ta'sir etuvchi psixologik omillarni ko'rib chiqamiz.

Ijtimoiy-psixologik omil. Ko'p narsa mutaxassislikning jamiyatda qanchalik obro'li bo'lishiga bog'liq. Shifokorning chinakam xizmatlarini tan olmaslik, ilmiy izlanish yo'nalishida tanlash erkinligi huquqini cheklash, bemorlarga hurmatsizlik bilan munosabatda bo'lish kabi holatlarga tez-tez duch kelish mumkin. Ko'proq obro'li tibbiy mutaxassisliklar vakillari odatda yuqori maoshga ega, kasbiy o'sish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega.

Shaxsiy omil. Har kuni shifokorlar ko'plab axloqiy muammolarga duch kelishadi, ularning yechimlari ko'p jihatdan ularning shaxsiy fazilatlariga bog'liq. Har bir narsani yurakdan olib, shifokor ko'pincha professional deformatsiyaga va hissiy charchashga duchor bo'ladi. Kasbiy deformatsiya - bu shaxsiyatning faoliyati va individual psixologik xususiyatlari ta'sirida kasbiy muhim fazilatlarining ekspressivlik darajasining o'zgarishi. Bunday qiyinchiliklarga faqat yetuk, yaxlit shaxsgina bardosh bera oladi.

Ekologik omil. Hamkasblar o'rtasida yaxshi munosabatlarning ustunligi va jamoada o'zaro yordamga intilish katta ahamiyatga ega. Tibbiy muassasada oqilona tuzilgan ish tartibi va kundalik tartib, yangi texnologiyalardan foydalanish imkoniyati, davolashning ilg'or usullari mutaxassisga o'zini qulay his qilish va o'z salohiyatini maksimal darajada oshirish imkonini beradi. Shunday qilib, shifokorlar ishining sifati nafaqat tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi munosabatlarga, balki jamoadagi atmosferaga va kasbning ijtimoiy mavqeiga bog'liq bo'lgan ko'plab psixologik omillarga ta'sir qiladi. Uzoq muddatli tibbiy faoliyat nafaqat ma'lum kasbiy mahoratni oshirishga, balki tibbiyot xodimining shaxsiyati uchun ham, uning faoliyatining muvaffaqiyati uchun ham bir qator noqulay o'zgarishlarga, masalan, kasbiy deformatsiyaga va hissiy charchashga olib keladi.

Shaxsning kasbiy deformatsiyasi - kasbiy faoliyatni uzoq muddatli bajarish ta'sirida yuzaga keladigan shaxsiy fazilatlarining o'zgarishi (idrok etish stereotiplari, qadriyatlar yo'nalishi, xarakter, muloqot usullari va xatti-harakatlari). Ong va konkret faoliyatning ajralmas birligi natijasida shaxsning professional tipi shakllanadi. Kasbiy deformatsiya ishi odamlar bilan bog'liq bo'lgan kasb vakillarining (mansabdor shaxslar, menejerlar, kadrlar bo'limi xodimlari, o'qituvchilar, psixologlar) shaxsiy xususiyatlariga katta ta'sir ko'rsatadi.

Emotsional charchash sindromi - ishdagi surunkali stress natijasida yuzaga keladigan hissiy, ruhiy charchoq va jismoniy charchoq holati. Ushbu sindromning rivojlanishi, birinchi navbatda, odamlarga yordam beradigan kasblar (tibbiyot xodimlari, o'qituvchilar, psixologlar, ijtimoiy ishchilar, qutqaruvchilar, huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari, o't o'chiruvchilar) uchun xarakterlidir. Emotsional charchash sindromi ish joyidagi stressning salbiy rivojlanishi natijasi sifatida qoraladi. Emotsional charchash sindromining rivojlanishi faollikning kuchayishi davriga to'g'ri keladi, bunda odam o'zini ishga to'liq bag'ishlagandan so'ng, unga bog'liq bo'lmagan ehtiyojlarni rad etadi, o'z ehtiyojlarini unutadi. Dastlabki belgi - charchoqdir. Charchoqlik hissiy va jismoniy resurslarning haddan tashqari zo'riqish va charchash hissi, tungi uyqudan keyin ham

o'tmaydigan charchoq hissi sifatida tavsiflanadi. Bir muncha vaqt dam olishdan so'ng (hafta oxiri, ta'til) bunday ko'rinishlar kamayadi, ammo avvalgi ish holatiga qaytgandan so'ng ular davom etadi. Hozirgi vaqtda hissiy charchash sindromining rivojlanish bosqichlarini ajratib turadigan bir nechta nazariyalar mavjud. Eng keng tarqalganlaridan biri besh bosqichli J.Greenberg modelidir.

Xulosa. Tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyatining psixologik omillari va shartlari nafaqat kasbiy talablarni shakllantiradi, balki shifokorning shaxsiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Tibbiyot xodimining ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan psixologik omillarga hissiy, ijtimoiy-psixologik, shaxsiy va atrof-muhit omillari kiradi. Uzoq muddatli tibbiyot amaliyoti nafaqat ma'lum kasbiy mahoratni oshirishga, balki tibbiyot xodimining shaxsi va uning faoliyatining muvaffaqiyati uchun bir qator noqulay o'zgarishlarga, xususan, shifokorning kasbiy deformatsiyasiga va hissiy charchashiga olib keladi. Emotsional charchash sindromi ish joyidagi stressning salbiy rivojlanishi natijasi sifatida qoraladi. Ushbu sindromning rivojlanishi davomida xodimning hissiy, aqliy va jismoniy charchoqlari rivojlanadi va rivojlanadi. Bunday reaksiya bilan organizm surunkali stressga javob beradi, bu esa tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyati bilan bog'liq. Shifokorlar kasbiy faoliyatining psixologik xususiyatlarini o'rganish muammosi tibbiyot xodimlarining ruhiy va jismoniy salomatligini saqlash uchun olingan ilmiy bilimlardan foydalanish sharoitida katta amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Водопьянова Н.Е. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н.Е. Водопьянова, Е.С. Старченкова. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2008. – 258 с.
2. Ильин Е.П. Эмоции и чувства / Е.П. Ильин. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2008. – 783 с.
3. Капцов В.А. Труд и здоровье медицинских работников как проблема медицины труда / В.А. Капцов // Медицинская помощь. – 2000. – № 2. – С. 12–15.

4. Макарова Г.А. Синдром эмоционального выгорания / Г.А. Макарова // Психотерапия. – 2003. – № 11. – С. 2–11.

5. Малец Л. Внимание: «выгорание» / Л. Малец // Персонал. – 2000. – № 2. – С. 99–102.